

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22.04.1969, sp. zn. 1 Cz 13/69, ECLI:CZ:NS:1969:1.CZ.13.1969.1

Číslo: 6/1970

Právní věta: Projevem lehkomyšlného poměru k manželství je jen takové neodpovědné jednání, které ohrožuje soulad, pevnost a trvalost manželských a rodinných vztahů; není jím jednání, které je jen přiměřenou reakcí na závadné chování druhého manžela. Základním kritériem úvahy, zda je manželství účastníků vážně rozvráceno ve smyslu § 24 zák. o rod., jsou hlediska objektivní, v podstatě hlediska morálky socialistické společnosti; avšak nelze ponechat bez povšimnutí, jak se s porušením zákonem uložených povinností manželů či jiných pravidel chování v manželství vypořádal ten z manželů, jehož zájmy tím byly dotčeny.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 22.04.1969

Spisová značka: 1 Cz 13/69

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Manželství, Manželství - rozvod

Předpisy: 94/1963 Sb. § 18

§ 23

§ 24

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem okresního soudu v Sokolově z 15. 7. 1965 bylo rozvedeno manželství účastníků; současně byla upravena jejich práva a povinnosti k nezletilému J., narozenému z tohoto manželství dne 18. 8. 1952. Okresní soud vycházel z toho, že manželství účastníků je již delší dobu nespokojené a že neshody mezi manžely vyvrcholily v důsledku otěhotnění odpůrkyně ze styků a jiným mužem a následujícím odchodem navrhovatele ze společné domácnosti; k dítěti, které se z mimomanželského poměru narodilo odpůrkyni dne 21. 8. 1963, navrhovatel popřel s úspěchem otcovství. Na podkladě těchto zjištění dospěl okresní soud k závěru, že vztahy mezi manžely jsou tak vážně rozvráceny, že nelze očekávat, že by jejich manželství mohlo v budoucnu plnit svou společenskou funkci.

K odvolání odpůrkyně, která projevovala zájem na dalším trvání manželství, bylo rozhodnutí okresního soudu zrušeno usnesením krajského soudu v Plzni z 9. 9. 1965, a to v podstatě pro neúplnost řízení spočívající především v tom, že odpůrkyně nebyla v řízení před soudem prvního stupně vůbec vyslechnuta o příčinách manželských neshod, a dále v tom, že nebylo zkoumáno, zda rozvod nebude v rozporu se zájmem nezletilého J.

Po doplnění řízení vydal okresní soud v Sokolově dne 28. 12. 1965 rozsudek, jímž návrh na rozvod manželství zamítl. Dřívější skutková zjištění, že totiž účastníci nežijí spolu již delší dobu a že bezprostřední příčinou zrušení jejich soužití bylo otěhotnění odpůrkyně ze styků s jiným mužem, zůstala nezměněna; naopak byla plně potvrzena, a to i výpovědí odpůrkyně jako účastnice řízení, z níž okresní soud zjistil navíc, že účastníci nežili spolu jako manželé již delší dobu před odchodem navrhovatele ze společné domácnosti. Bez ohledu na tato zjištění však vyslovil okresní soud přesvědčení, že soužití mezi účastníky by bylo možno při dobré vůli navrhovatele obnovit, zejména když odpůrkyně má zájem na udržení manželství, známost s jiným mužem již neudrzuje, žije – stejně jako navrhovatel – sama a jsou u ní předpoklady, že by se dobře starala nejen o děti, ale též o společnou domácnost. Poněvadž by obnovení společné domácnosti účastníků přispělo podle mínění okresního soudu i ke zlepšení současných nevyhovujících životních podmínek navrhovatele, usoudil okresní soud, že zachování manželství bude nejen v zájmu společného dítěte účastníků, ale i navrhovatele. Odchod navrhovatele ze společné domácnosti kvalifikoval okresní soud jako jeho lehkomyšlný postoj k manželství a z toho vyvodil další závěr, že nejde o společensky odůvodněný případ rozvodu; své zamítavé rozhodnutí opřel tak především o ustanovení § 23 odst. 2 zák. o rod.

Krajský soud v Plzni nevyhověl odvolání navrhovatele a potvrdil rozsudkem ze dne 17. 3. 1966 rozsudek soudu prvního stupně. Také krajský soud poukázal v odůvodnění svého rozhodnutí na ustanovení § 23 odst. 2 zák. o rod., vycházel však především z ustanovení § 24 zák. o rod. a dospěl k závěru, že manželství účastníků může ještě plnit svůj společenský účel. V této souvislosti zdůraznil, že je nutno otázku, zda manželství je či není schopno plnit aspoň některou ze svých společenských funkcí, posuzovat podle objektivních hledisek a že nerozhoduje subjektivní názor navrhovatele, který vylučoval možnost obnovení manželského soužití s odpůrkyní.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl rozsudky soudů obou stupňů porušen zákon a zrušil je.

Z odůvodnění:

Okresní soud zjistil, že účastníci nežijí ve společné domácnosti již od jara 1963, nevyvodil však správný skutkový závěr z výpovědi odpůrkyně o celkové době trvání manželského rozvratu. Vzal totiž z její výpovědi za prokázáno, že účastníci nežijí spolu intimně již asi tři roky, zatímco odpůrkyně vypovídala v tom smyslu, že nežila s navrhovatelem po manželském způsobu již tři roky předtím, než došlo k jeho odchodu ze společné domácnosti; z toho plyne, že celková doba, po kterou se účastníci manželsky nestýkají, je patrně mnohem delší, než předpokládal okresní soud.

Tento nedostatek v zjišťování skutkového stavu věci přehlédl i krajský soud, který konečně rozhodnutí ve věci vydával v době, kdy od odchodu navrhovatele ze společné domácnosti uplynuly téměř tři roky a rozvrat manželství účastníků trval – podle výpovědi odpůrkyně – takřka šest let. To je doba natolik dlouhá, že lze nejen důvodně hovořit o vážném rozvratu manželství, ale i oprávněně usuzovat, že není již reálná naděje na to, že by v budoucnu mohlo dojít k obnovení manželského soužití účastníků a že by jejich manželství mohlo ještě v budoucnosti plnit svůj společenský účel.

Soudy obou stupňů pochybily však i tím, že posuzovaly postoj navrhovatele k manželství jako lehkomyšlný poměr k manželství.

Nevěra je porušením jedné z hlavních povinností, které zákon ukládá manželům (srov. § 18 zák. o rod. a čl. I zákl. zásad zák. o rod.). V této věci měla nevěra odpůrkyně ještě ten následek, že se odpůrkyni narodilo dítě (21. 8. 1963), které pak mělo být vychovááno ve společné domácnosti účastníků, tedy i navrhovatelem. Navrhovatel uváděl již ve své prvé výpovědi před okresním soudem, že neshody, které vznikly v manželství od počátku, souvisely s výchovou dítěte, které se odpůrkyni narodilo mimo manželství ještě před uzavřením manželství, a naznačoval, že ačkoli toto dítě

prakticky živil, a to zřejmě i v době, kdy již mělo své vlastní příjmy, nepozoroval, že by se dočkal uznání; naopak zaujímal v rodině – i pokud jde o uspokojování hmotných potřeb – vždy poslední místo. Existenci dvou dětí odpůrkyně, které se narodily mimo manželství, a neshody, které vznikaly již při výchově prvního z nich, navrhovatel zdůrazňoval v průběhu celého řízení před soudem prvního stupně i ve svém odvolání proti rozsudku okresního soudu; soudy obou stupňů nepřihlédly k tomuto tvrzení navrhovatele a nezhodnotily je. Jestliže i za tohoto stavu spatřovaly lehkomyšlnost v odchodu navrhovatele ze společné domácnosti (okresní soud jej označil dokonce za svévolný), učinily svůj závěr na podkladě neúplně a nesprávně zhodnoceného skutkového stavu.

O lehkomyšlném poměru navrhovatele k manželství by nebylo možno hovořit ani v tom případě, kdyby jeho poměr k manželství nebyl motivován neochotou navrhovatele vychovávat další dítě odpůrkyně narozené mimo manželství, nýbrž jen samotnou skutečností, že se odpůrkyně dopustila nevěry. Za lehkomyšlný poměr k manželství lze totiž považovat jen takové neodpovědné jednání, které ohrožuje soulad, pevnost a trvalost manželských a rodinných vztahů, nikoli jednání, které je už jen přiměřenou reakcí na závadné chování druhého z manželů. Vždyť, jestliže se uváží, že bezprostřední příčinou opuštění společné domácnosti navrhovatelem bylo závadné chování odpůrkyně (její nevěra, v té době již dostatečně prokázána jejím těhotenstvím), pak je nutno toto jednání navrhovatele považovat za zcela pochopitelný odraz porušení jedné ze základních povinností manželů ze strany odpůrkyně. Dokonce kdyby vztahy mezi manžely nebyly zřejmě již předtím, než odpůrkyně navázala známost s jiným mužem, silně narušeny, a to patrně i chováním navrhovatele, bylo by možno spatřovat lehkomyšlný poměr k manželství právě v nevěře odpůrkyně, neboť nevěra je neodpovědným jednáním, které zpravidla vždy vede k ohrožení, popř. vážnému narušení či úplnému zrušení manželských a rodinných vztahů.

Rozhodně není lehkomyšlný poměr k manželství na straně navrhovatele proto, že snad nejprve nepodrobil kritice své závadné chování v manželství a teprve potom – po zhodnocení svého chování v manželství – nepřistoupil ke zhodnocení chování odpůrkyně. Takový přístup k řešení neshod v manželství – zejména kdyby k němu po vzájemné dohodě přistoupili oba manželé a v klidu uvážili možnosti nápravy – by byl jistě prospěšný; jestliže však k němu nedošlo (ať už z jakýchkoliv důvodů), nelze z toho ještě vyvozovat, že ten či onen z manželů projevil lehkomyšlný poměr k manželství. To by byl příliš široký výklad ustanovení § 23 odst. 2 zák. o rod., který by umožňoval, aby byl lehkomyšlný poměr k manželství vytykána mnoha manželům, kteří se rozvádějí.

Mylný výklad pojmu lehkomyšlného poměru k manželství, podcenění závadného chování odpůrkyně a nedostatky v objasnění celkové doby trvání rozvratu manželství vedly pak jmenovitě krajský soud i k pochybení při výkladu § 24 zák. o rod. Závěr krajského soudu, že dosud nedošlo k tak vážnému rozvratu manželství účastníků, aby toto nemohlo v budoucnu ještě plnit svůj společenský účel, a že tedy zákonné předpoklady pro vyslovení rozvodu nejsou naplněny, není ničím podložen.

Se stanoviskem odpůrce, který vylučoval možnost obnovení svého soužití s odpůrkyní se vši rozhodností, se krajský soud vypořádal pouze tak, že je označil za subjektivní přesvědčení, které není rozhodující; a s tímto názorem krajského soudu nelze zcela souhlasit. Základním kritériem jsou hlediska objektivní, v podstatě hlediska morálky socialistické společnosti, avšak není možno ponechávat zcela bez povšimnutí, jak se s porušením zákonem uložených povinností manželů či jiných pravidel chování v manželství vypořádal ve své duševní sféře ten z manželů, jehož zájmy tím byly dotčeny. Alkoholismus manžela, který v některém manželství nevede k rozvratu, byť trvá dlouhou dobu, protože druhý manžel jej snáší nebo se mu dokonce sám oddává, může v jiném manželství způsobit rozvrat za dobu velmi krátkou. Nevěra manžela, přes kterou se někdy druhý manžel překlene a promine ji, může v jiném případě způsobit vážné narušení, popř. úplné zrušení manželských vztahů. Se zřetelem k tomu mají pro vznik a vývoj rozvratu nemalý význam i subjektivní stanoviska manželů a nelze souhlasit s názorem krajského soudu, že subjektivní názor navrhovatele na možnost obnovení manželského soužití s odpůrkyní není důležitým činitelem při posuzování

otázky, zda v konkrétním případě již došlo ke kvalifikovanému rozvratu manželství, jak jej má na mysli ustanovení § 24 zák. o rod.

Jestliže soudy obou stupňů postupovaly jiným způsobem, porušily zákon v ustanoveních § 6, 120, 132 o. s. ř. ve spojení s ustanoveními § 18, 23 odst. 2 a § 24 (prvá věta) zák. o rod.